

4 VERTAILEVA ALUEINVENTOINTI

Tampereella on Luhtaankadun vuokratalojen lisäksi muutamia samantyyppisiä jälleenrakennuskauden asuinkerrostalokohteita, jotka sopivat hyvin vertailukohdaksi tämän rakennusinventoinnin kohteelle antamaan perspektiiviä nyt inventoidun kohteen ominaisuuksille ja arvottamiselle. Seuraavassa on eritelty vertailtavien alueiden yhteisiä piirteitä ja erottavia, yksilöllisiä ominaisuuksia.

4.1 Asuinalueiden synty

Kaavoitushistorialtaan kuusi tutkittua kohdetta ovat samankaltaiset. Uusille esikaupunkialueille sijoittuvat asuinkerrostalot kaavoitettiin yhtä aikaa laajan kaupunginosasuunnitelman kanssa. Hipposkylän alue Kissanmaalla suunniteltiin ja rakennettiin jo ennen muuta kaupunginosaa. Vuokratalojen rakennuspaikaksi valikoitui maapala, joka oli helposti ostettavissa tai vuokrattavissa. Kaikki vertailtavat alueet rakennettiin entiselle pelto- tai metsämaalle. Pula-ajan rakentamista helpotti se, että kohteet nousivat verraten tasaisille maa-alueille.

Tutkituista alueista erityisesti Härmälä ja Nekala sijaitsivat vanhemman, vuosisadan alkukymmenillä kasvaneen esikaupunkiasutuksen kyljessä. Samoin Väinölänkadut Perhetalot liittyivät viereiseen Petsamoon, vaikka tuleva Kalevan kaupunginosa olikin vielä vainioina. Sen sijaan Hipposkylä rakennettiin ennestään lähes asumattomalle uudismaalle; samoin Luhtaankadun tienoo Pappilassa oli hyvin autiota asutuksesta ennen kuin viereiset omakotialueet nousivat.

Asuntotyyppi eri kohteissa on samankaltainen, erot ovat lähinnä rakentamisajankohdan vaikutusta. 1940-luvulla rakennetuissa kohteissa, Luhtaankadulla, Härmälässä, Nekalassa ja Kissanmaalla on lähes identtinen asuntomalli: asunto ulottuu läpi talon, huoneet eteisen molemmin puolin ja wc eteisen yhteydessä. Päätyasunnot ovat hivenen suurempia kuin keskiasunnot. Huoneistokokoon (30-38 neliötä) vaikuttivat ennen kaikkea valtion rakennuslainan ehdot. Talojen asuntorakenteen voi helposti hahmottaa sisäänkäyntien ja piippujen sijainnista.

1950-luvulla rakennetuissa Härmälän Koivukujan taloissa ja Väinölänkadun Perhetaloissa asuntomallit ovat monipuolisempia ja niiden sijoitteluun talorunkoon on käytetty enemmän suunnittelu-aikaa. Pohjapiirroksissa voi nähdä rakennusajalle tyypillisen tilahierarkian vaikutusta. Kaikki asunnot eivät ulotu läpi talon, ja huoneistojen koko vaihtelee. Rantaperkiön kohteessa on jopa kolmen huoneen ja keittiön asuntoja.

Luhtaankadun puutalot ovat kooltaan pienimpiä. Kissanmaalla runkosyvyys on samaa luokkaa, mutta talot vastaavasti pidempiä. Kissanmaalla, Nekalassa ja Pappilassa talohahmot ovat samanluonteisia, rankorakenteeseen ja verraten siroihin mittasuhteisiin perustuvia. Härmälässä taas rungot ovat hiukan syvempiä, ovathan kyseessä nk. suurperheisten talot. Sielläkin runkona on silti rankorakenne. Kivirakenteiset Rantaperkiön ja Petsamon kohteet ovat hahmoltaan jo selvästi suurempia ja jyrkempiä. Huolimatta kerrosluvun kasvusta kolmeen mittasuhteet ovat pysyneet levollisina.

Aikakauden kaupunkisuunnittelutavoitteiden mukaisesti kaupungin vuokrataloja ja osaketaloyhtiötaloja rakennettiin monin paikoin toistensa lomaan. Näin tehtiin ainakin Nekalassa ja Härmälässä. Sen sijaan Pappilan ja Kissanmaan kohteet rakennettiin pelkästään vuokra-taloiksi

4.2 Tunnistettavia aikakausien ominaispiirteitä

Kohteiden ominaispiirteissä on yhtenevyyttä, sillä rakentamisen reunaehdot olivat pitkälti samoja. Raaka-ainepula, valtion sääntely ja keskitetty standardisointi ohjasivat ratkaisuja samankaltaisiksi, jos kohta ilmeisen hyvin aikaa kestäviksi.

1940-luvun rakennusten – Pappilassa, Kissanmaalla, Nekalassa ja Härmälässä – julkisivupiirteet ovat hyvin tunnistettavaa varhaisen jälleenrakennuskauden arkkitehtuuria. Muoto ja materiaalit ovat hyvin pelkistettyjä, aukotuksessa ja mittasuhteissa on tiettyä pienipiirteisyyttä ja siroutta, jopa klassisuutta. Kevyet modernit yksityiskohdat, kuten lippakatokset ja pyöröikkunat viittaavat funktionalismiin, erityisesti Nekalassa ja Härmälässä. Luhtaankadun talojen viimeistely sen sijaan on hyvin yksinkertaista, julkisivuaihe perustuu puhtaasti ikkunoiden rytmiin. Sisäänkäyntikatoksetkin ovat kodikasta, ehkä kotikutoistakin taitemallia.

1950-luvun rakennuksissa – Rantaperkiössä ja Petsamossa – julkisivuissa on rikkaammin yksityiskohtia ja ikkunat ovat suurempia. Rantaperkiön talot on varustettu tuuletusparvekkein, sen sijaan Petsamon asuntoparvekkeet eivät ole alkuperäisiä. Kunnallisissakin vuokra-asuntotaloissa suunnitteluun sisältyi yksilöllisyyttä, kun edellisen vuosikymmenen talot edustivat ennemmin tiettyä talotyyppiä.

Monessa kohteessa on 2000-luvulla tehty julkisivukunnostuksia. Nekalassa alkuperäinen pystyrimalaudoitus on säilytetty ja uudistettu maalaamalla. Härmälässä rapatut pinnat on korvattu maalatuilla julkisivulevyillä, joiden ruudukomainen rytmi häiritsee puhtaslinjaista katujulkisivua. Rantaperkiössä rapatun julkisivun kunnostus lienee ajankohtainen. Kohteen arvon säilymiseksi julkisivuväri tulisi valita 1950-luvun sävy maailmasta. Hipposkylässä ulkovärejä on myös osittain uusittu, vaikka on pysytty pystyrimalaudoituksessa. Sävyt vastaavat ilmeisesti alkuperäisiä. Luhtaankadun taloissa ei ole tehty mittavia julkisivuremontteja, ainoastaan vaihdettu tiilikatto peltiin, kuten muissakin kohteissa. Julkisivun yksityiskohdat ovat hyvin säilyneitä ja ovat suositeltava lähtökohta tulevissa korjaustarpeissa. Esimerkiksi julkisivuvärit ovat 1940-luvun mukaiset.

4.3 Tontit ja pihat

Eri kohteissa rakennusten sijoittelu tontilla eroaa jonkin verran. Luhtaankadun talot Pappilassa on funktionalismin oppeja esimerkillisesti soveltaen sijoitettu avoimen viuhkamaisesti kadun varteen, luonnonmuotoja hyvin seuraten. Kissanmaan Hipposkylässä sijoittelu on samankaltaista, vaikkakin talojen rintamasuunta vaihdellen, mikä on eduksi suurelle 15:n rakennuksen kokonaisuudelle. Rantaperkiön kohteessakin rakennusten sijoittelu on ilmavaa, mutta kaavamaisemmin viistottua.

Nekalassa ja Härmälässä talot sijaitsevat ankarasti katulinjaa vasten. Nekalan vuokratatolot rytmittyvät tasaisesti samaan suuntaan, päädyt kadulle päin. Kun katulinjatkin ovat suorat, yleiskuva erityisesti Nekalantien puolella muodostuu pitkänomaiseksi, yksitoikkoiseksi, erityisesti kun Nekalantien pohjoispuoli on rakentamaton. Härmälässä puolestaan asuinkerrostalot reunustavat Härmälän kenttää rintamasuunta kadulle päin. Vaikutelma on kaupunkimaisen massiivinen. Julkiset rakennukset kentän molemmissa päädyissä lisäävät sommitelman juhlavuutta.

Vuokratalo-alueiden pihat ovat säilyttäneet alkuperäisen luonteensa pääosin hyvin. Erityisesti Luhtaankadulla korostuu pihan metsäinen luonnonmukaisuus. Muissakin kohteissa on pitäydytty puistomaisessa pihamaisemassa, johon kuuluu nurmikenttiä, pihapuita vapaassa muodossa ja sorapäällysteisiä kulkuväyliä. Raskas piharakentaminen ja voimakkaat rajaukset eivät kuulu jälleenrakennuskauden korttelipihoihin.

4.4 Asema kaupunkikuvassa

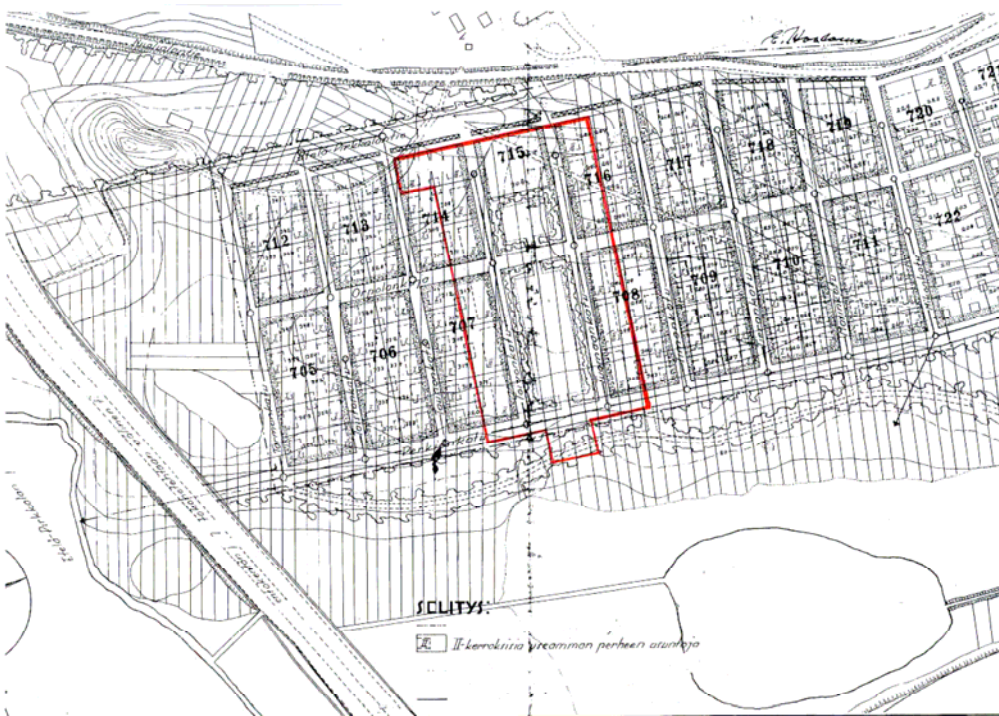
Lähes kaikissa tutkituissa alueissa vuokrataloalueen yhteyteen liittyy kiinteästi julkisia rakennuksia, kaupallista tai yhteisöllistä tilaa. Näkyvin yhteys on Härmälässä, missä koulutalo sijaitsee koko alueen porttina Nuolialantien varressa. Vasta-aiheena kentän toisessa päässä on Härmälä-tupa, entinen korttelisauna. Toivonkadun ja Taunonkadun ensimmäisten talojen alakerroksissa on myös paikat liiketiloille. Samoin Kissanmaan Hipposkylässä parissa ylärinteen talossa on liiketiloiksi tarkoitettut huoneistot. Hipposkylässä on niinikään yhteisön entinen saunarakennus keskellä vuokrataloryhmää. Nykyisin Härmälä- ja Hippostuvat toimivat A-killan ylläpitäminä keskuksina. Saunarakennus keskellä asuinalueella on tärkeä osa kaupunkikerrostalojen sosiaalishistoriaa ja tyyppillistä jälleenrakennuskauden kaupunginosan rakennetta.

Nekalassa heti vuokrataloalueen vieressä sijaitsee suurehko julkinen rakennus, Nekalan lastentalo, nykyinen Nekalan päiväkotitoiminta. Myös Rantaperkiössä kaupungin vuokratatolot sijaitsevat koulujen vierellä.

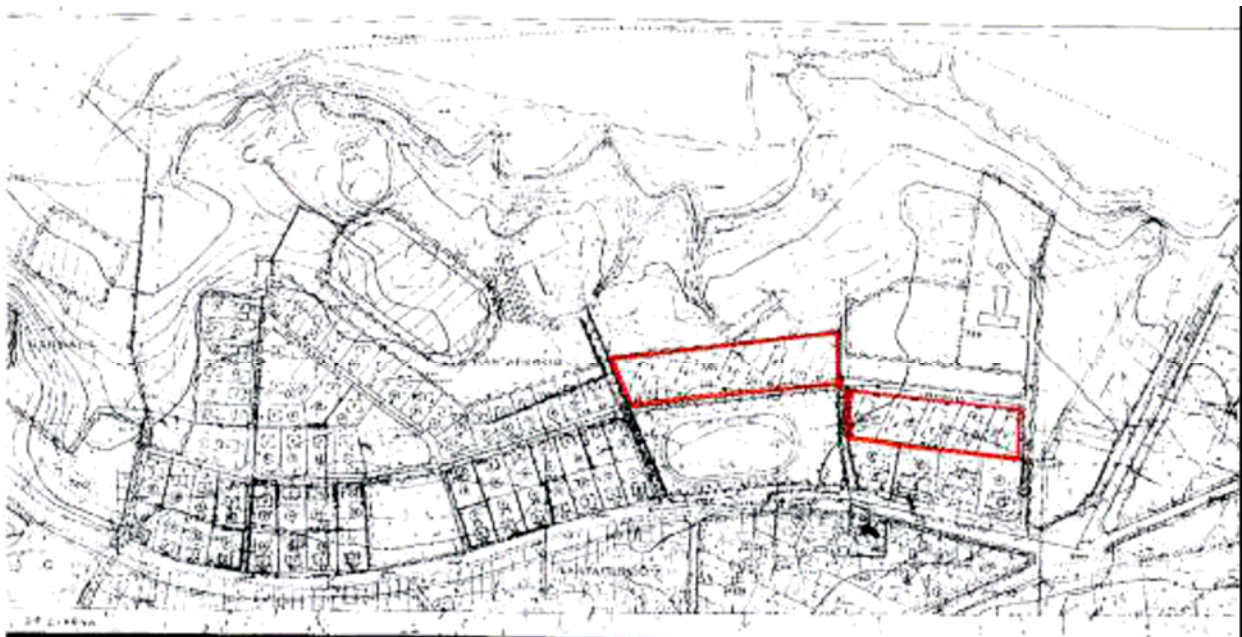
Huomattavaa on, miten usein vuokrakerrostaloalue yhdistyy yleiseen puistoon tai urheilukenttään. Härmälässä koko kortteli on sommiteltu Härmälän kentän ympärille. Rantaperkiössä kaavaan kuului alusta lähtien kookas urheilukenttä Nuolialantien ja Koivukujan välissä. Nekalassakin Riihitien puolella on kolmiomainen liikuntakenttä Lastentalon vieressä. Petsamon Perhetalot on rakennettu Saukonpuiston viereen. Kissanmaalla Hipposkylän välittömässä naapurissa ei ole liikuntapaikkaa, mutta jäähallin ympäristön kentät sijaitsevat lähistöllä.

Luhtaankadun talot poikkeavat muista tutkituista alueista siinä suhteessa, että niiden yhteyteen ei suunniteltu kaupallisia tai julkisia tiloja. Puistona palveli tontin metsäinen pohjoispuoli, joka sittemmin on rakennettu.

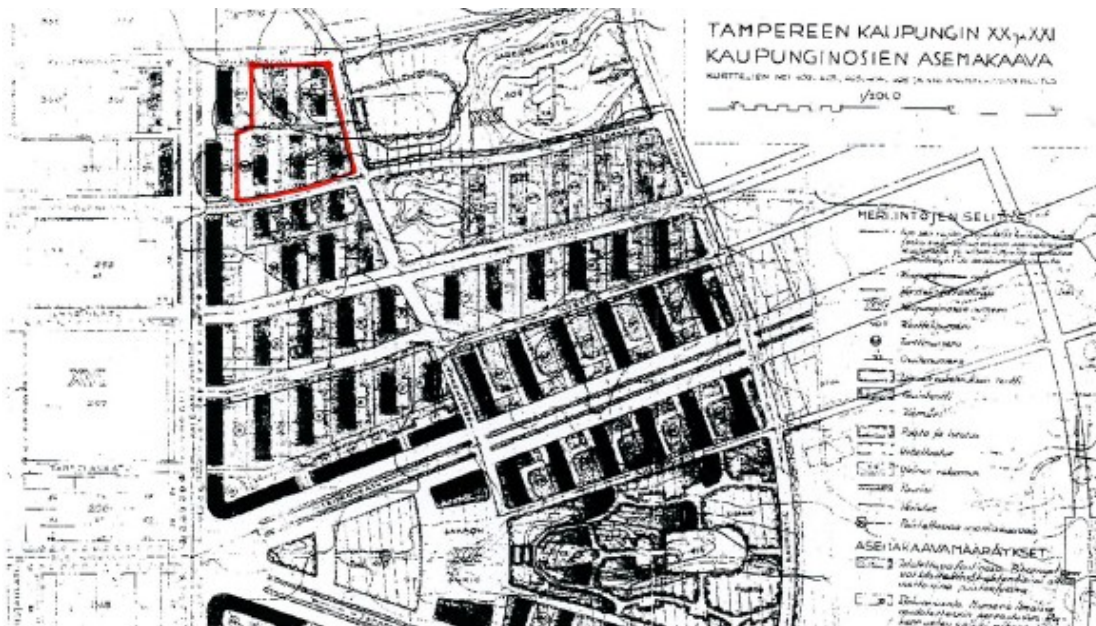
Kaikilla tutkituilla kohteilla on tunnistettava paikkansa alueensa kaupunkirakenteessa. Johtuen hyvästä säilyneisyydestä ja yhtenäisestä ilmeestä, alueet ovat leimallisesti asumiseen painottuvia, kiinteitä kokonaisuuksia. Taloryhmät ovat selkeästi tunnistettavissa jälleenrakennuskauden asuinrakentamisen monumenteiksi.

E. Kaalamon asemakaava Härmälään 1940-luvulta. Koululle on varattu tontti 715, mutta Härmälä-tuvan paikalla ei ole rakennusta. Vertailevan inventoinnin alue merkitty punaisella. POHJAKUVA Tampereen kaupunkimittaus.

Rantaperkiön asemakaava 1946. Koivukuja 1:n ja 6:n tontit merkitty punaisella. Asemakaavassa kummallekin tontille oli suunniteltu viisi rakennusta. POHJAKUVA Tampereen kaupunkimittaus.

Petsamon Perhetalot kaavoitettiin Kalevan kaupunginosan laitaan. Asemakaava 1945. Vertailevan inventoinnin alue merkitty punaisella. POHJAKUVA Tampereen kaupunkimittaus.

Nekalantien varren asemakaava 1930-luvulta. Takana puistoa ja julkisen rakennuksen tontti. POHJAKUVA Tampereen kaupunkimittaus.

5 KOHTEEN KULTTUURIHISTORIALLISET ARVOT

Luhtaankatu 11-23:n vuokrakerrostaloalueeseen kiinnittyy monipuolisia arvoja. Seuraavassa yhteenvedossa kiinteistöä tarkastellaan historiallisten ja rakennushistoriallisten sekä ympäristöarvojen näkökulmasta.

Historiallinen arvo

Vuokrakerrostalojen ryhmä on elävä ja kertova esimerkki jälleenrakennuskauden sosiaalisen asuntotuotannon ratkaisusta. Leimallisia piirteitä ovat sijoittuminen kaupungin ulkopuoliselle uudelle asuma-alueelle ja valtiollisesti säännellyn puukerrostalotyypin käyttö. Alueen historiallinen jatkuvuus on toteutunut, kun pienten talouksien asuinyhteisöksi suunniteltu kokonaisuus palvelee edelleen alkuperäisessä tarkoituksessaan. Uudet luhtitaloasunnot täydentävät sosiaalishistoriallista kehitystä.

Rakennushistoriallinen arvo

Rakennuskokonaisuus on yhtenäinen ja ominaispiirteiltään hyvin säilynyt. Talot edustavat jälleenrakennuskauden pelkistettyä, mutta laadukasta arkkitehtuuria, jossa keskeisiä ovat julkisivujen rytmitys ja materiaalit, niukat yksityiskohdat ja pienipiirteiset mittasuhteet.

Sisätiloissa remontointi on muuttanut asuntojen ilmettä, mutta pohjaratkaisun luonne on säilynyt alkuperäisenä. Asuntojen ulottuminen läpi talon on rakennusajankohdalla ja rakennustyyppille leimallinen piirre. Rappujen puiset porrashuoneet ja ovet ovat säilyneet erinomaisesti.

Luhtaankadun vuokratalot kertovat rakennusaikansa säännelystä arkkitehtuurista, jossa valtiojohtoiset suunnittelutavoitteita sovellettiin paikallisesti. Rakennuskokonaisuus on todistusvoimainen esimerkki 1940-luvun talotyypistä, mutta ei itsenäistä tai erityisen viimeisteltyä arkkitehtuuria.

Ympäristöarvo

Asuinrakennukset sijoittuvat tontille ilmastisesti suhteessa toisiinsa ja katulinjaan. Pihat ovat kevyesti muotoiltuja niin, että metsäinen luonnonmukaisuus toteutuu. Pihan pohjoispäähän muodostuu viihtyisä pihatiemaisema.

Taloryhmällä on maisemallisesti merkittävä asema Luhtaankadun kaartuvassa katunäkymässä. Luhtaankatu 23 sijaitsee avainkohdassa tultaessa alueelle pohjoisesta.

Toimenpidesuositukset

Rakennusten tullessa seuraavaan korjausikään on suositeltavaa pitää niiden hyvin säilyneitä rakennusaikaisia ominaispiirteitä korjausrakentamisen lähtökohtana. Julkisivupiirteiden säilymiseksi tärkeää on säilyttää puuverhous ja jälleenrakennuskauden ikkunamalli sekä sisäänkäyntien yksinkertainen muotoilu. Porrashuoneet ovat rakennusten merkittävien sisämiljöön, jonka ominaispiirteet tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä säilyttämään. Asuntojen osalta sisätilat kestävät muutoksia.

Luhtaankadun inventointikohteen suhteesta muihin tutkimuksessa vertailtuihin alueisiin voidaan todeta, että Luhtaankadun alue liittyy historialtaan ja arkkitehtonisilta piirteiltään muihin jälleenrakennuskauden sosiaalisen asuntotuotannon alueisiin. Kaupunkirakenteessa sen asema ei ole yhtä merkitsevä kuin esimerkiksi Härmälän, Nekalan ja Kissanmaan vertailualueissa, jotka muodostavat oman selvärajaisen ja näkyvän kortteliston oman kaupunginosansa sisään.

Luhtaankatu 11-23:n 1940-luvulla rakennettujen asuinkerrostalojen asemaa tamperelaisessa rakennusperinnössä puoltavat ominaispiirteiden hyvä säilyneisyys, rakennuskokonaisuuden yhtenäisyys ja tontin tasapainoiset mittasuhteet. Sen sijaan kohteella ei ole merkittävää asemaa alueellisen kaupunkisuunnittelun tai arkkitehtuurihistorian maamerkinä. Kun tarkastellaan jälleenrakennuskauden sosiaalista asuntorakentamista rakennustyyppinä ja aluekehityksen ilmiönä, voidaan inventoinnin pohjalta todeta, että muut tutkitut vertailukohteet sisältävät enemmän rakennusperinnön säilyttämistä puoltavia arvoperusteita.

Paikallisesti Luhtaankadun jälleenrakennuskauden talot voivat toimia historiallisena lähtökohtana, jonka pohjalta on mahdollista kehittää uutta asumista. Luonnonläheinen puutaloasuminen, ekologisuus ja yhteistilojen paluu taloyhtiöihin ovat ajankohtaisia houkuttavuustekijöitä etsittäessä kaupunkiasumisen vaihtoehtoja.